

legitimadas mediante símbolos que las vinculan ideológicamente con la Antigüedad. La constitución de los reinos occidentales aporta el necesario marco político a estas transformaciones ya sea manteniendo una política de continuismo institucional, como los reinos godos de *Hispania* o Italia o de cierta ruptura, como los reinos anglosajones y longobardo.

Se debe hacer mención a la labor de los editores en la coordinación y reunión de estos artículos que, junto con el valor de los textos que lo componen, convierten este volumen en un útil instrumento para conocer las transformaciones de la antigüedad tardía en el ámbito europeo y mediterráneo.

Esta obra se suma a los variados actos y publicaciones que han conmemorado, durante el año 2000, los trescientos años de actividad de la Real Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona.

JOSÉ IGNACIO MARTÍNEZ MELÓN

GARCÍA ROSELLÓ, Joaquim (Coord.), *Iluro. Una ciutat per descobrir*, Patronat Municipal de Cultura, Mataró, 1999, 87 p., il. b/n i color, dibuixos, mapes i gràfics (26 x 26 cm).

Tal i com adverteix Carme Benito al pròleg d'aquesta publicació, la divulgació del passat romà de Mataró és l'objectiu amb el qual s'ha fet sortir a la llum aquesta obra. Al nostre parer, aquesta fita s'assoleix més que satisfactòriament; el llibre és, en efecte, una obra molt didàctica, car en tot moment es recolza amb abundant informació gràfica, ja siguin fotografies, dibuixos, mapes o taules cronològiques. Les imatges, en fi, acostumen a ser la via per la qual el lector pot situar-se millor i entendre allò que els autors en volen fer arribar. En essència, podríem dir que aquest és un llibre que entra pels ulls.

A més, la lectura de l'obra traspua no tan sols aquesta voluntat pedagògica sinó una feina de síntesi i rigorositat que cal agrair, sense oblidar que contextualitza adequadament la història local dins la d'Hispania i d'altres parts de l'Imperi. D'altra banda, el llibre, tot i no reflectir-ho explícitament, està dividit en diverses parts clarament diferenciables.

A vista d'ocell, el primer capítol permet repassar l'evolució de la ciutat de Mataró, des dels seus orígens fins a l'inici del nostre segle. A continuació, hom pot distingir un segon bloc, referit a la historiografia a l'entorn d'*Iluro*. Sens dubte, dins d'aquest apartat destaca el capítol dedicat a l'arqueòleg Marià Ribas i Bertran, de qui es posen en evidència dos aspectes: el seu immens llegat i el difícil context que li tocà viure. Encertadíssim exemple d'aquesta qüestió és la reproducció de les pàgines del diari on l'arqueòleg mataroní va recollir tota la informació que li fou possible abans que les excavadores destruïssin les termes de Can Xammar. La seva lectura

ens remet a una funesta època que, malauradament, ni fou patrimoni exclusiu de Mataró ni ho fou, ai las, només del seu passat.

Aquests primers blocs queden separats dels altres mitjançant una taula cronològica que, al nostre parer, hauria de romandre a les darreres pàgines del llibre.

El recorregut històric s'inicia amb un capítol dedicat als ibers, que conclou amb una didàctica visió de la Vall de Cabrera de Mar, sens dubte una de les àrees més importants de la costa catalana. La continuïtat cronològica ens porta a un període tampoc massa conegut però fonamental en la història de la futura *Iluro*: la romanització, primer *manu militari* i, posteriorment, a través de l'extensa política de pactes entre el poder romà i les èlits indígenes. Remarcable és el jaciment de Ca l'Arnau, del qual, per raons òbvies –és una descoberta molt recent– no se'n diu massa cosa. Com a conseqüència d'aquest procés de romanització neix *Iluro*, fundada entre el 75 i el 50 a.C. Dos capítols tanquen aquest apartat, l'un dedicat a la seva fundació i l'altre a l'etapa més esplendorosa del municipi, ocorreguda entre la fi del segle I a.C. i la segona meitat del segle II d.C.

Una nova part s'enceta amb el poc que es coneix de la piràmide social d'*Iluro* en època imperial. En relació a l'espai on vivia aquella societat, les construccions posteriors són en bona part responsables del poc que ens ha arribat: àdhuc als nostres dies s'especula amb la ubicació del *forum* de la ciutat. Tan sols la senyorial *domus* dels dofins escapa a interpretacions dubtoses.

Tampoc s'esmuny del radi d'acció d'aquesta publicació l'aspecte religiós, tant pel que fa al món culte com als rituals funeraris. Ambdós aspectes no fan sinó reflectir la riquesa i varietat de les creences dels pobladors d'*Iluro* i de les seves rodalies.

La part dedicada a l'economia s'obre amb el món de la manufactura, caracteritzat, un cop més, per les escasses evidències trobades. També els fons d'àmfores o bé les *dolia* en parles d'activitats relacionades amb la producció i l'emmagatzement. D'altra banda, la gran diversitat de materials trobats a *Iluro* procedents de tot l'Imperi ens parlen d'una xarxa comercial dins la qual el municipi hi romania integrat: precisament, un dels productes que sortí de la Laietània fou un vi que, si hem de fer cas a les fonts clàssiques, era d'una qualitat mediocre.

També aquesta obra dedica una part al territori d'*Iluro*, definint-ne els seus possibles límits i parant esment en les diverses viles romanes que hi han aparegut. Amb tota justícia, se'n destaca la vila de Torre Llauder.

El pols d'*Iluro* era, en bona mesura, el de la resta de l'Imperi. És per això que la decadència del món urbà, en present a molts indrets del territori romà ja al s. III d.C., es féu palesa al municipi de la Laietània. Un nou apartat del llibre és dedicat a la lenta agonia d'*Iluro* que es va allargar fins al s. VI d.C. L'abandó i les transformacions es reflexen a les restes arqueològiques, essent aquest un procés progressiu i no pas sobtat ja que, de fet, *Iluro* mantingué contactes amb els principals circuits comercials de la Mediterrània fins, almenys, el s. VI d.C. Al camp, les viles esdevingueren pràcticament autosuficients.

Finalment, la implantació del cristianisme fou lenta però progressiva: així ho testimonien els escassos però significatius vestigis trobats a la ciutat. També a *Iluro* hom pot constatar, tal i com s'exposa al llibre, la superposició d'un cementiri cristià allí on es creu que hi havia el *forum*.

El darrer dels apartats es detura en diversos aspectes relacionats amb allò que del passat clàssic ha perdurat al llarg dels segles. D'entre aquests en destaca el culte a les Santes i una tradició mataronina que, des del 1848, s'interpreta, amb més entusiasme que encert, cada 27 de juliol: la Missa de les Santes de mossèn Manuel Blanch.

Iluro. Una ciutat per descobrir és, en essència, un llibre divulgatiu, rigorós i molt ben pensat que compleix amb escreix la intenció amb el qual fou concebut: la de cobrir un buit del tot indesitjable.

JOSEP ORIOL FONT COT

RIPOLL LÓPEZ, Sergio, y MUNICIO GONZÁLEZ, Luciano José (Dirs.), *Domingo García. Arte Rupestre Paleolítico al aire libre en la meseta castellana*. Memorias de Arqueología en Castilla y León, 8. Junta de Castilla y León-Universidad Nacional de Educación a Distancia (UNED). Salamanca, 1999, 278 págs., 306 figs. y 31 cuadros (29 x 22 cm).

Con la presentación institucional de Juan José Lucas, Presidente de la Junta de Castilla y León, la dedicatoria al amigo ausente, Fernando Piñón Varela, y la inestimable colaboración de Jesús F. Jordá Pardo, Carlos Martín Escorza, Rosa García Perea, Julio Fisbert de la Puente, Óscar Fernández Cubero, Carmen Cacho Quesada, Paul G. Bahn y Francisco J. Muñoz Ibáñez, los directores Sergio Ripoll López y Luciano José Municio González nos ofrecen el estudio definitivo de uno de los yacimientos de Arte Rupestre Paleolítico más importante de los descubiertos en el último tercio del siglo xx.

El conjunto de arte rupestre paleolítico al aire libre de Domingo García fue localizado por los autores de esta monografía en mayo de 1992. En noviembre de ese mismo año, aprovechando la celebración del primer *Congrés Internacional de Gravats Rupestres i Murals*, que el Servei d'Arqueologia del Institut d'Estudis Ilerdencs organitzó en Lérida como homenaje al entrañable investigador Lluís Díez-Coronel, Ripoll López y Municio González dieron a conocer las veinte representaciones de estilo paleolítico hasta entonces detectadas, ante el interés y el asombro de los asistentes. Y en los meses siguientes la prensa nacional (*El País* y *ABC*, entre otros) y la castellano-leonesa (*El Norte de Castilla*, por ejemplo) se hicieron eco del descubrimiento y de la importancia que semejante hallazgo suponía para la ciencia prehistórica hispana.

Con semejantes antecedentes se comprenderá que se esperaba con impaciencia esta obra que ahora publica la Junta de Castilla y León, en colaboración con la